

В. О. Шведун,

д. держ. упр., професор, начальник наукового відділу з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту науково-дослідного центру,

Національний університет цивільного захисту України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5170-4222>

О. В. Надьон,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри наглядово-профілактичної діяльності,

Національний університет цивільного захисту України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3488-0662>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.21.180

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КЛАСТЕРАМИ СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

V. Shvedun,

Doctor of Science in Public Administration, Full Professor, Head of the Scientific Department on the Study of Management Problems in the Field of Civil Protection of the Scientific and Research Center, National University of Civil Protection of Ukraine

E. Naden,

PhD in Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Supervisory and Preventive Activities, National University of Civil Protection of Ukraine

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF PUBLIC ADMINISTRATION OF CLUSTERS OF SOCIAL AND ENVIRONMENTAL INNOVATIONS

У статті здійснено дослідження концептуальних засад публічного управління кластерами соціальних та екологічних інновацій. Зокрема, з'ясовано сутність кластерів соціальних та екологічних інновацій; окреслено переваги кластерів соціальних та екологічних інновацій; обґрунтовано перспективи побудови кластерів соціальних та екологічних інновацій.

Підкреслено, що кластери, засновані на співпраці, а часто й на соціальних та екологічних інноваціях, сприятимуть соціальній та солідарній економіці, а також стійкому розвитку регіональної економіки, міцно вкоріненій на всіх територіях, а не лише в найбільш конкурентоспроможних регіонах.

Зазначено, що кластери соціальних та екологічних інновацій об'єднують переважно суб'єкти соціальної економіки з основними підприємствами, організаціями громадянського суспільства, органами державної влади, освітніми та науково-дослідними установи, які співпрацюють у певному місці для покращення місцевого економічного, екологічного та соціального процвітання та відродження шляхом сприяння співпраці, об'єднання ресурсів та посилення інноваційного потенціалу.

Показано, що кластери соціальних та екологічних інновацій можуть бути організовані для спільного нарощування потенціалу, технологічних інновацій, вивчення ринку та інших цілей отримання стійких ринкових позиції, зокрема, таких як: еко-будівництво, теплоізоляція, розвиток спадщини, сільське господарство, культурна та мистецька діяльність, місцевий туризм, інформаційні, освітні та комунікаційні проекти, спільні та обмінні заходи, курси забезпечення безпеки, послуги для волонтерів тощо.

Відмічено, що кластери соціальних та екологічних інновацій поступово стають соціальними та екологічними екосистемами досліджень і розробок, які можуть краще відповідати місцевим потребам за допомогою нових соціальних та екологічних стандартів. Окрім регіонального рівня, кластер може бути ідеальним засобом для підключення до міжнародної політики.

The article studies the conceptual foundations of public administration of clusters of social and environmental innovations. In particular, the essence of clusters of social and environmental innovations is clarified; the advantages of clusters of social and environmental innovations are outlined; the prospects for building of clusters of social and environmental innovations are substantiated.

It is emphasized that clusters based on cooperation, and often on social and environmental innovations, will contribute to the social and solidarity economy, as well as the sustainable development of the regional economy, firmly rooted in all territories, and not only in the most competitive regions.

It is specified that clusters of social and environmental innovations unite mainly subjects of social economy with the main enterprises, civil society organizations, public authorities, educational and research institutions that cooperate in a certain place to improve local economic, environmental and social prosperity and revival by promoting cooperation, pooling resources and strengthening innovative potential.

It is shown that clusters of social and environmental innovations can be organized for joint capacity building, technological innovations, market research and other purposes of obtaining of sustainable market positions, in particular, such as: eco-construction, thermal insulation, heritage development, agriculture, cultural and artistic activities, local tourism, information, educational and communication projects, joint and exchange events, security courses, services for volunteers, etc.

It is noted that clusters of social and environmental innovations are gradually becoming social and environmental ecosystems of research and development, which can better meet local needs through new social and environmental standards. In addition to the regional level, a cluster can be an ideal mean to connect to international politics.

Keywords: public administration, concept, clusters of social and environmental innovation, social economy.

Ключові слова: публічне управління, концепція, кластери соціальних та екологічних інновацій, соціальна економіка.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток громадянського суспільства принципово змінює баланс у напрямку загальних або колективних інтересів та може посилити амбіції соціального впливу. Кластери соціальної економіки також схожі на традиційні конкурентні кластери, що функціонують через спільно керовану юридичну особу або неформальну структуру, очолювану кластерною організацією. Вони пропонують допоміжні проекти та послуги для членів і,

можливо, найближчого суспільства чи спільноти. Сфери діяльності у цьому контексті різноманітні, і в більшості випадків міжгалузеві. Однак, кластери соціальної економіки виходять за межі членства та формального аспекту кластера, пов'язуючи унікальний (і часто складний) склад членів з інноваційними цілями з точки зору соціальних та екологічних інновацій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Як видно з огляду літератури [1—5], модель "кластеру соціальної економіки" характеризується послідов-

ним набором спільних інтересів, цінностей і принципів, а також різними формами співпраці між його членами для їх досягнення. Таким чином, це може бути цінною моделлю для суб'єктів соціальної економіки, які шукають нові стратегії та перспективи розвитку, особливо маючи в якості фону соціально-екологічний перехід, з яким стикаються європейські суспільства та світ загалом. З огляду літератури також можна зробити висновок про те, що кластерна концепція соціальної економіки включає або в основному прагне до моделі чотирьох спіралей, а не моделі потрійної спіралі, якої дотримуються традиційні конкурентоспроможні кластери. Це означає, що в рамках цього "кооператора" існує унікальна синергія між:

- соціальною економікою та основними підприємствами;
- дослідженнями та освітою;
- органами державної влади та громадянським суспільством. Вищезазначене підкреслює, що проблематиці дослідження кластерів соціально-економічних інновацій та особливостей публічного управління у цій сфері на сучасному етапі приділено недостатньо уваги з боку вчених і практиків.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є дослідження концептуальних засад публічного управління кластерами соціальних та екологічних інновацій.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- з'ясувати сутність кластерів соціальних та екологічних інновацій;
- окреслити переваги кластерів соціальних та екологічних інновацій;
- обґрунтувати перспективи побудови кластерів соціальних та екологічних інновацій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кластери, засновані на співпраці, а часто й на соціальних та екологічних інноваціях, сприятимуть соціальній та солідарній економіці, а також стійкому розвитку регіональної економіки, міцно вкоріненій на всіх територіях, а не лише в найбільш конкурентоспроможних регіонах. Ці кластери повинні мати регіональність у найближчому майбутньому підтримувати регіональну, національну та європейську державну політику, що, в свою чергу, підтримує їхні екосистеми на основі економічної та соціальної співпраці [2; 5].

Кластери соціальних та екологічних інновацій (CSEI) об'єднують переважно суб'єкти соціальної економіки з основними підприємствами, організаціями громадянського суспільства, органами державної влади, освітніми та науково-дослідними установи, які співпрацюють у певному місці для покращення місцевого економічного, екологічного та соціального процвітання та відродження шляхом сприяння співпраці, об'єднання ресурсів та посилення інноваційного потенціалу. Щоб дослідити наявність, функціонування та компоненти такого CSEI, було проведено множинне тематичне дослідження на основі 30 потенційних CSEI, визначених і відібраних у

кількох країнах-членах Європейського Союзу. Дані були зібрані за допомогою анкети, а потім піддалися контент-аналізу та статистично-описовому аналізу. Під час дослідницького періоду та фази нарощування знань до розширеного списку було додано більше потенційних CSEI. У цьому великому списку остаточний звіт зібрав 70 потенційних CSEI, з яких 30 були предметом докладного аналізу. Визначення CSEI на основі концептуального підходу, адаптованого з традиційного конкурентного або промислового кластера, здавалося складним завданням з кількох причин:

- концепція промислового "кластеру" не є широко поширеною та досить новою в соціальній економіці;
- багато інших найменувань використовуються для вирішення цих партнерств у соціальній економіці з дуже подібними характеристиками;
- дуже локальна діяльність ускладнює відображення з централізованої точки зору: це означає, що ідентифікація цього типу кластерів у кожній країні та регіоні вимагає часто місцевих мереж, спеціальних знань та часто потребує подолання мовного бар'єру [1; 4].

Термін "Кластери соціальних та екологічних інновацій" також був може розумітися як "наступний крок" для кластерів соціальної економіки. Як видно з аналізу, це здебільшого сформульовано в економічному, соціальному та екологічному аспектах [2; 3].

По всій Європі багато соціальних інноваційних ініціатив, часто керованих соціальною економікою, та спрямованих на розробку нових відповідей на нові або недостатньо задоволені соціальні потреби в поточних умовах дедалі більш конкурентного ринку та соціальної політики в умовах кризи. Вони передбачають участь і співпрацю відповідних зацікавлених сторін, включаючи цільові групи та спільноти. Ці інновації стосуються продукту чи послуги, а також способу організації чи розподілу. Вони також є основою для створення багатьох соціальних стартапів, відокремлених компаній, спільних підприємств, внутрішнього підприємництва та багатьох інших типів різноманітної бізнес-кооперації.

Подібні спостереження можна зробити щодо екологічних інновацій, які дуже часто стимулюються та вкорінюються акторами соціальної економіки. Приклади є повсюдними в різних секторах, таких як забезпечення відновлюваною та чистою енергії (наприклад, енергетичні спільноти та кооперативи), справедлива торгівля та етична мода та їжа, органічні продукти харчування та сталє сільське господарство, циркулярна економіка та біорізноманіття. CSEI можуть бути важливим базисом для таких інновацій, оскільки вони можуть залучаючи різноманітних регіональних акторів, спроможності, знання та ресурси. Подібні кластери також сприяють локалізації діяльності шляхом оцінки невикористаних ресурсів на основі добровільних і взаємних зобов'язань між зацікавленими сторонами. Ці зацікавлені сторони можуть бути сформовані навколо основи, але не виняткового набору суб'єктів соціальної економіки, а також малих приватних компаній, центрів професійної підготовки, університетів і, звичайно, місцевих громад [1; 4].

CSEI стосуються різних секторів діяльності, найчастіше міжгалузевих і не обов'язково з високою капіталомісткістю. Вони можуть бути організовані для спільного нарощування потенціалу, технологічних інно-

вацій, вивчення ринку та інших цілей отримання стійких ринкових позицій, зокрема, таких як: еко-будівництво, теплоізоляція, розвиток спадщини, сільське господарство, культурна та мистецька діяльність, місцевий туризм, інформаційні, освітні та комунікаційні проекти, спільні та обмінні заходи, курси забезпечення безпеки, послуги для волонтерів тощо. Ці типи кластерів базуються на культурі співпраці, а не конкуренції, що робить можливим об'єднувати ресурси, продукти чи послуги:

- обмін досвідом або знаннями;
- об'єднання робочих приміщень, місць розміщення;
- державні закупівлі;
- навчання тощо [2; 5].

Вони дозволяють співпрацювати над спільними проектами. Вони поступово стають соціальними та екологічними екосистемами досліджень і розробок, які можуть краще відповідати місцевим потребам за допомогою нових соціальних та екологічних стандартів. Окрім регіонального рівня, кластер може бути ідеальним засобом для підключення до міжнародної політики. Кластери можуть перетворити ці стратегії в реальність, залучаючи більше сторін і об'єднуючи зусилля. Це також може відкрити можливості для нових партнерств і співпраці, наприклад співпраці за принципом спільних цінностей.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, "кластеризація" є значною мірою задокументованим і обговорюваним явищем у традиційному економічному секторі, але в соціальній економіці це все ще новий об'єкт дослідження. Академічні внески в цій дуже специфічній галузі дуже рідкісні і часто стосуються окремих випадків. Такі випадки мають певні традиційні характеристики конкурентоспроможних кластерів і в основному в цьому контексті присутні актори соціальної економіки. Інші — це, наприклад, суміжні структури та партнерства, такі як бізнес-мережі, галузеві асоціації, проектні консорціуми та державно-приватні партнерства. Зазвичай вони утворюються через зближення кластерів шляхом додавання більшої кількості партнерів, ширшої та інтенсивнішої діяльності та послуг. Однак вони часто відрізняються через відсутність елемента "близькості", членства та спільного стратегічного бачення всіма партнерами тощо.

Література:

1. Назаренко С. А. Кластерний механізм підвищення конкурентоспроможності регіону. Сталий розвиток економіки. 2011. № 1. С. 26—29.
2. Прошчалькіна А. М. Проблеми і перспективи формування інноваційних кластерів в Україні. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. 2010. Вип. 2 (8). С. 55—63.
3. Шестаковська Т. Л., Савченко В. Ф. Особливості формування соціально орієнтованих кластерів в Україні. Науковий вісник Полісся. 2016. № 1 (5). С. 46—55.
4. Шипоша В., Трушкіна Н., Уткін В. Сутнісна характеристика кластерних структур промислових регіонів у національному господарстві України. Veda a perspektiv. 2022. № 9 (16). С. 79—99.

5. Ямчук А. Деякі питання побудови інноваційно-інформаційних кластерів. Проблеми науки. 2012. № 4. С. 10—15.

References:

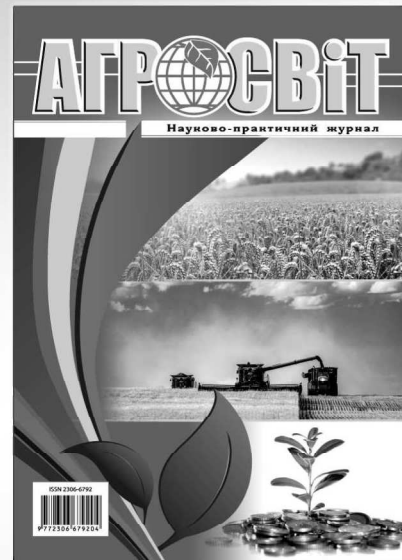
1. Nazarenko, S.A. (2011), "Cluster mechanism for increasing the competitiveness of the region", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 1, pp. 26—29.
2. Proshchalykina, A.M. (2010), "Problems and prospects of the formation of innovation clusters in Ukraine", *Visnyk Shkhidnoievropejskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu*, vol. 2 (8), pp. 55—63.
3. Shestakovska, T. and Savchenko, V. (2016), "Features of the formation of socially oriented clusters in Ukraine", *Naukovyj visnyk Polissja*, vol. 1, pp. 46—55.
4. Shyposha, V., Trushkina, N. and Utkin, V. (2022), "Essential characteristics of cluster structures of industrial regions in the national economy of Ukraine", *Veda a perspektiv*, vol. 9 (16), pp. 79—99.
5. Yamchuk, A. (2012), "Some issues of building innovation and information clusters", *Problemy nauky*, vol. 4, pp. 10—15.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292